

MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ ĐẤU TRANH NGĂN CHẶN CÁC QUAN ĐIỂM SAI TRÁI, THÙ ĐỊCH Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

VŨ ANH TUẤN*

Tóm tắt: Đấu tranh phân bác các quan điểm sai trái, thù địch nhằm bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng trong tình hình mới là nhiệm vụ cấp bách và thường xuyên của toàn bộ hệ thống chính trị nước ta. Trong đó, đấu tranh ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch trên lĩnh vực tư tưởng, lý luận, văn học và nghệ thuật là nhiệm vụ rất quan trọng nhưng vô cùng phức tạp về lý luận và thực tiễn. Trên cơ sở đó, bài viết bước đầu làm sáng tỏ một số vấn đề lý luận và thực tiễn trong lĩnh vực này, điều đó có ý nghĩa không nhỏ trong quá trình tiếp tục xây dựng, hoàn thiện và áp dụng thể chế, cơ chế trong thực tiễn.

Từ khóa: Cơ chế đấu tranh, ngăn chặn; quan điểm sai trái, thù địch; thể chế.

Đặt vấn đề

Nghị quyết số 35 - NQ/TW ngày 22/10/2018 của Bộ Chính trị khẳng định: Đấu tranh phân bác các quan điểm sai trái, thù địch nhằm bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng trong tình hình mới là nhiệm vụ cấp bách và thường xuyên của hệ thống chính trị và toàn xã hội ở nước ta hiện nay. Đây là yêu cầu khách quan nhưng lại là nhiệm vụ khá mới mẻ, phức tạp về lý luận và thực tiễn, nhất là đấu tranh ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch trên lĩnh vực tư tưởng, lý luận, văn học và nghệ thuật. Bởi lẽ, cuộc đấu tranh này không chỉ đòi hỏi quyết tâm chính trị cao mà còn bằng luận cứ khoa học; không chỉ bằng sự vững vàng về tư tưởng, lập trường chính trị mà còn cần đến sự hỗ trợ đặc lực của một hệ thống thể chế, cơ chế hoàn thiện, hợp lý với từng đối tượng, từng thời kỳ lịch sử; không chỉ bằng tâm huyết mà còn bằng trí tuệ của nhiều chủ thể trong hệ thống chính trị và toàn xã hội... Từ đó, bài viết góp phần làm sáng tỏ một số vấn đề chủ yếu trong lĩnh vực này: Quan điểm sai trái, thù địch và các hình thức thể hiện chủ yếu của nó; nội dung cơ bản của thể chế, cơ chế đấu tranh, ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch; một số vấn đề đặt ra liên quan tới nâng cao hiệu quả đấu tranh, ngăn chặn các quan điểm đó ở Việt Nam hiện nay.

1. Nhận diện quan điểm sai trái, thù địch; phương châm và thể chế, cơ chế đấu tranh, ngăn chặn ở Việt Nam hiện nay

1.1. *Quan điểm sai trái, thù địch:* Theo cách hiểu thông thường, quan điểm thuộc phạm trù ý thức, thể hiện thế giới quan, nhân sinh quan, thái độ chính trị của một cá nhân, nhóm người về một sự vật, hiện tượng, sự việc nào đó và được biểu hiện ra bên ngoài bằng hành động dưới một hình thức nhất định (nói, viết, xử sự...), là cơ sở định hướng hành vi và hoạt động thực tiễn của cá nhân, nhóm người. Từ đó, có thể hiểu quan điểm sai trái, thù địch ở Việt Nam hiện nay là những biểu hiện ý thức, quan điểm chính trị của một cá nhân hoặc nhóm người bằng hành động dưới các hình thức: phát ngôn, viết, đăng tải sản phẩm hoặc phát tán tài liệu, dữ liệu không phù hợp hoặc chống đối lại đường lối chính trị của Đảng, chính sách và pháp luật của Nhà nước, của chính quyền địa phương.

Trước hết, cần phân biệt quan điểm “sai trái” với quan điểm “thù địch”. Điểm giống nhau của chúng đều là sự thể hiện nhận thức, thái độ chính trị, phản ánh sai lệch thực tiễn tổ chức thực hiện đường lối chính trị của Đảng, chính sách và pháp luật của Nhà nước. Tuy nhiên, quan điểm “sai trái” có thể là kết quả của nhận thức chưa đủ, chưa chính xác do những nguyên nhân chủ quan và khách quan nào đó (năng lực nhận thức hạn chế,

* Học viện Chính trị khu vực III.

thông tin không đầy đủ, bị kích động, dụ dỗ...) và không có ý thức chống đối chế độ chính trị. Trong khi đó, quan điểm “thù địch” được thực hiện bằng hành vi cố ý xuyên tạc đường lối, chính sách, pháp luật nhằm chống đối chế độ chính trị của đất nước. Việc phân biệt này trước hết, có ý nghĩa thiết thực trong áp dụng hình thức, phương pháp, mức độ đấu tranh ngăn chặn và xử lý cho phù hợp với từng đối tượng, vụ việc. Sau đó, sự phân biệt này còn giúp chúng ta phân hóa đối tượng nhằm đảm bảo tính nhân đạo, công bằng trong đấu tranh ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch. Quan điểm sai trái, thù địch ở Việt Nam hiện nay thường được thể hiện dưới nhiều hình thức. Họ lợi dụng mạng xã hội để tuyên truyền, chống phá Đảng và Nhà nước, đăng tải thông tin, bài viết có nội dung xấu, sai sự thật. Điều này thể hiện rõ trong lĩnh vực tư tưởng, lý luận và văn học, nghệ thuật.

Trong lĩnh vực tư tưởng: Phản ánh một sự kiện, vấn đề tiêu cực xảy ra trên thực tế rồi thêm thắt, ngụy tạo thành một sản phẩm “thực - hư” mà phần ngụy tạo là chủ yếu, rồi từ đó khái quát thành vấn đề tư tưởng của xã hội theo hướng bi quan về công cuộc đổi mới, oán trách chế độ và đường lối chính trị, nhất là lên án chế độ một đảng cầm quyền, về sự lựa chọn con đường đi lên chủ nghĩa xã hội của đất nước. Từ đó, các quan điểm sai trái, thù địch so sánh, chỉ ra cái gọi là tính ưu việt của chế độ xã hội có nền chính trị đa nguyên, đa đảng với nền dân chủ, công bằng, nhân văn mà theo họ là đích thực.

Trong lĩnh vực lý luận: Họ nhân danh nghiên cứu khoa học, phản biện, kiến nghị rồi dùng phương pháp ngụy biện để chứng minh học thuyết Mác - Lênin là hoang đường, phi thực tế; phê phán tư tưởng Hồ Chí Minh là chủ nghĩa dân tộc hẹp hòi; phán xét sự lựa chọn chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh làm nền tảng tư tưởng, lý luận và kim chỉ nam cho hành động là một sai lầm nghiêm trọng, không thể tha thứ đối với sự phát triển của đất nước...

Trong lĩnh vực văn học, nghệ thuật: Thông qua các hình tượng, ngôn ngữ đặc trưng của từng loại hình văn học và nghệ thuật, các quan điểm sai trái,

thù địch thường thể hiện dưới hình thức như: cổ súy cho văn hóa phẩm bị thương mại hóa; ca ngợi chủ nghĩa cá nhân ích kỷ, tâm thường; gieo rắc tâm lý hoài nghi, bi quan, mất niềm tin vào tương lai của đất nước. Cố tình xuyên tạc, bóp méo lịch sử, hạ bệ thần tượng, phủ nhận quá khứ; đánh tráo giữa chiến tranh xâm lược và chiến tranh chống xâm lược. Quảng bá những văn hóa phẩm chứa đựng nội dung chống chế độ dưới chiêu bài đấu tranh cho “dân chủ”, “nhân quyền”. Thâm hiểm hơn, một số tác phẩm văn học, nghệ thuật đã trở thành công cụ tuyên truyền, thổi phồng những sai lầm của Đảng, Nhà nước, truyền bá những quan điểm, lối sống không lành mạnh; phủ nhận thành quả cách mạng của Đảng và nhân dân ta...

1.2. *Phương châm đấu tranh với quan điểm sai trái, thù địch:* Với những biểu hiện đặc thù như thế, phương châm ngăn chặn, đấu tranh các quan điểm sai trái, thù địch phải được hiểu theo nghĩa rộng, bao gồm cả bảo vệ và phản bác, đấu tranh. Cụ thể hơn, cần quán triệt các quan điểm, yêu cầu của Nghị quyết số 35 - NQ/TW ngày 22/10/2018 của Bộ Chính trị (khóa XII) “*Về tăng cường bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng, đấu tranh phản bác các quan điểm sai trái, thù địch trong tình hình mới*”, trong đó bao gồm hai nội dung: “xây” và “chống”.

“Xây” là bảo vệ nền tảng tư tưởng của Đảng bao gồm: Bảo vệ Cương lĩnh chính trị, đường lối của Đảng; bảo vệ nhân dân, Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam; bảo vệ công cuộc đổi mới, công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước và hội nhập quốc tế; bảo vệ lợi ích quốc gia, dân tộc; giữ gìn môi trường hoà bình, ổn định để phát triển đất nước; quán triệt sâu sắc, vận dụng đúng đắn, sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, truyền thống tốt đẹp của dân tộc; tiếp thu các thành tựu mới, tinh hoa của nhân loại vào thực tiễn Việt Nam.

“Chống” là phát hiện kịp thời, ngăn chặn, đẩy lùi sự suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, những biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hoá” trong nội bộ; làm thất bại mọi âm mưu, thủ đoạn và hoạt động chống phá của các thế lực thù

địch, phản động trong tình hình mới. Kết hợp chặt chẽ giữa vận động, giáo dục, thuyết phục với kiên quyết xử lý nghiêm minh theo quy định của Đảng, pháp luật của Nhà nước đối với các đối tượng vi phạm. Theo đó, quan điểm chỉ đạo trong lĩnh vực này là: Gắn kết chặt chẽ giữa "xây" và "chống", "xây" là cơ bản, "chống" phải quyết liệt, hiệu quả. Kết hợp giữa nhiệm vụ trước mắt và nhiệm vụ lâu dài; nâng cao khả năng tự phòng, chống của cán bộ, đảng viên và nhân dân trước âm mưu, thủ đoạn và hoạt động của các thế lực thù địch, đối tượng phản động, cơ hội chính trị. Phát huy dân chủ đi đôi với tăng cường kỷ luật, kỷ cương trong Đảng và xã hội là tiền đề chính trị quan trọng cho thành công trong lĩnh vực này.

Đồng thời, về phương pháp, phải kết hợp hài hòa giữa ngăn chặn với đấu tranh. Theo đó, ngăn chặn phải đi trước đấu tranh; ngăn chặn hiệu quả sẽ giảm thiểu đấu tranh. Về phía mình, đấu tranh là không thể tránh khỏi và đòi hỏi cấp bách trong trường hợp đã nằm ngoài khả năng ngăn chặn. Nếu đấu tranh có hiệu quả (đúng người, đúng hành vi, đúng quy định, đúng lúc) sẽ có giá trị phòng ngừa, ngăn chặn những trường hợp tương tự có thể xảy ra tiếp theo.

1.3. Thể chế, cơ chế đấu tranh ngăn chặn: Đấu tranh ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch không thể chỉ bằng lập trường, thái độ chính trị, giáo dục hay phê phán. Thực tế ở nước ta cũng như nhiều quốc gia cho thấy, nếu không có được một hệ thống thể chế, cơ chế hợp lý hỗ trợ thì không thể nói đến hiệu lực, hiệu quả cao của cuộc đấu tranh này, nhất là trong tình hình mới. Theo chúng tôi, có thể hiểu thể chế đấu tranh, ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch là tổng thể các quan điểm, đường lối chính trị của Đảng; quy phạm pháp luật của hiến pháp, luật (bộ luật) và những văn bản dưới luật của Nhà nước; điều lệ, quy chế của các tổ chức chính trị - xã hội; dư luận và các quy phạm xã hội khác nhằm điều chỉnh những hành vi, hoạt động thể hiện tư tưởng, nhận thức lệch lạc, phản động có (hoặc có thể) gây nguy hại cho xã hội trên những lĩnh vực nào đó.

Nội dung chủ yếu của thể chế đấu tranh ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch ở nước ta hiện nay bao gồm:

- Bảo vệ vững chắc nền tảng tư tưởng của Đảng, củng cố và tăng cường niềm tin khoa học vào chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh; giữ vững sự đoàn kết, thống nhất trong Đảng, sự đồng thuận xã hội và niềm tin của nhân dân với Đảng.

- Ngăn chặn, đẩy lùi sự suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, những biểu hiện "tự diễn biến", "tự chuyển hóa" trong nội bộ.

- Phát hiện kịp thời và xử lý nghiêm minh các hành vi thể hiện quan điểm sai trái, thù địch; làm thất bại mọi âm mưu, thủ đoạn và hoạt động chống phá của các thế lực phản động, thù địch trong tình hình mới.

Còn cơ chế đấu tranh ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch được hiểu là tổng thể các mối liên hệ và hoạt động của các tổ chức, cá nhân thuộc cơ quan Đảng, Nhà nước, tổ chức chính trị - xã hội, tổ chức xã hội - nghề nghiệp có quyền và nghĩa vụ phát hiện, xử lý các quan điểm đó theo thủ tục, quy trình được quy định. Nội dung chủ yếu của cơ chế đấu tranh ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch bao gồm:

- Các nguyên tắc, quy định về chức năng, thẩm quyền của các thiết chế trong hệ thống chính trị (cơ quan Đảng, Nhà nước, tổ chức chính trị - xã hội) và mối quan hệ công tác của các cơ quan, tổ chức đó với nhau trong đấu tranh ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch.

- Các nguyên tắc, quy định về thủ tục, quy trình về phát hiện, điều tra, xử lý đối với hành vi, hoạt động thể hiện quan điểm sai trái, thù địch của các cơ quan có chức năng, thẩm quyền nói trên.

- Vai trò, hiệu lực của dư luận xã hội, các quy phạm xã hội (điều lệ, quy chế, quy định) và các thiết chế xã hội khác trong phát hiện, đấu tranh ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch.

Như vậy, thể chế và cơ chế đấu tranh ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch đều được hiểu theo nghĩa rộng, bao gồm thể chế, cơ chế của Đảng cầm quyền, của Nhà nước, của các tổ chức

chính trị - xã hội và của xã hội nói chung, trong đó, thể chế, cơ chế của Đảng và của Nhà nước là nòng cốt (bộ phận chính thức) và thể chế của các tổ chức chính trị - xã hội, dư luận, đạo đức xã hội (bộ phận phi chính thức) có vai trò hỗ trợ, thay thế rất quan trọng. Quan niệm thể chế, cơ chế theo nghĩa rộng như vậy sẽ có ý nghĩa: trong những trường hợp mà thể chế, cơ chế chính thức không thể điều chỉnh thì rất cần đến việc sử dụng các thể chế, cơ chế phi chính thức để phát hiện, xử lý một cách triệt để, hợp lý theo yêu cầu đặt ra.

2. Một số vấn đề đặt ra hiện nay

Về bản chất, đấu tranh, ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch, nhất là trên lĩnh vực tư tưởng, lý luận và văn học, nghệ thuật liên quan đến lĩnh vực phức tạp và nhạy cảm, đó là quyền con người, trong đó có quyền tự do ngôn luận và bày tỏ ý kiến được quy định tại Điều 19 trong Tuyên ngôn quốc tế về quyền con người của Liên Hiệp quốc năm 1948 và một số văn kiện pháp lý quốc tế khác. Cũng như nhiều quốc gia trên thế giới, ở Việt Nam, các quyền tự do ngôn luận được ghi nhận trong Hiến pháp và các đạo luật. Tuy nhiên, do những điều kiện đặc thù, việc nội luật hóa và thực thi quyền tự do ngôn luận ở nước ta không hoàn toàn giống với nhiều quốc gia khác. Đây là một trong những lý do mà một số tổ chức, cá nhân nước ngoài thường vin vào để phản đối khi chúng ta xử lý những trường hợp sử dụng quyền tự do ngôn luận trái pháp luật và đạo đức xã hội trong thời gian gần đây như xét xử một số tài khoản blog, facebook, youtube là vi phạm quyền con người. Điều này đã tạo những áp lực nhất định đối với chúng ta trên phương diện chính trị đối nội và đối ngoại. Tuy nhiên, trong thời gian qua, công tác thông tin, giải thích, truyền truyền về việc xử lý các cá nhân, nhóm người có hành vi thể hiện quan điểm sai trái, thù địch, chống Nhà nước ta cũng chưa đạt hiệu quả như mong muốn. Đó cũng là một trong nhiều nguyên nhân dẫn đến những hiểu lầm hoặc cố tình khai thác những khía cạnh, chi tiết của vụ việc có lợi cho sự xuyên tạc, vu khống của một số phần tử trong và ngoài nước.

Thực tế đó đòi hỏi các cơ quan lập pháp, hành pháp, tư pháp cần tiếp tục nỗ lực hoàn thiện hệ thống pháp luật, chính sách; nâng cao hiệu quả việc áp dụng pháp luật để các thể lực thù địch và những đối tượng xấu trong và ngoài nước không thể mượn cớ trong lĩnh vực này để xuyên tạc, vu khống, gây bất lợi cho chúng ta về đối nội và đối ngoại.

Thực tế cho thấy, khi nền tảng tư tưởng của Đảng càng hoàn thiện; nhận thức và tổ chức thực hiện đường lối của Đảng, chính sách và pháp luật của Nhà nước càng đúng đắn, hợp lý thì càng khó khăn cho sự tấn công của các quan điểm sai trái, thù địch. Bởi vậy, trên mặt trận đấu tranh ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch, hiện nay chúng ta đang đối mặt và phải vượt qua rất nhiều thách thức trong công tác tư tưởng, lý luận và thực thi đường lối, chính sách, pháp luật. Đó là vấn đề đổi mới nhận thức (đầy đủ, chân xác, gắn với hoàn cảnh lịch sử, không cắt xén, trích dẫn theo chủ ý...) đối với chủ nghĩa Mác - Lê nin, tư tưởng Hồ Chí Minh; vấn đề của công tác đào tạo, bồi dưỡng, tập huấn về kinh điển cho đội ngũ giảng viên, nghiên cứu viên lý luận chính trị; Là đòi hỏi về nâng cao chất lượng công tác biên tập, xuất bản các ấn phẩm kinh điển để phát hiện các vấn đề cần bổ sung, cập nhật, đảm bảo tính chân thật, chuẩn xác của văn bản so với bản gốc. Phát triển và vận dụng chủ nghĩa Mác - Lê nin phù hợp, sáng tạo vào thực tiễn cụ thể của cả nước, của từng địa phương, từng ngành, lĩnh vực; chống căn bệnh giáo điều, hình thức hoặc không coi trọng lý luận Mác - Lênin trong quá trình phát triển.

Mặt khác, với một lĩnh vực mới mẻ, phức tạp, liên quan không ít đến yếu tố quốc tế thì việc nghiên cứu cách làm của một số quốc gia về những vấn đề có liên quan, nhất là kinh nghiệm về chống tin giả, tin xấu độc cũng là điều cần lưu ý. Một số quốc gia trong châu lục đã và đang làm khá hiệu quả trong lĩnh vực này như Trung Quốc, Singapore, Indonesia, Philipines... mà chúng ta có thể tham khảo.

Xây dựng và hoàn thiện thể chế, cơ chế đấu tranh ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch là yêu cầu khách quan, cấp thiết trong tình hình mới. Cho đến nay, về cơ bản, chúng ta đang có một khung thể chế và cơ chế được tạo lập trong nhiều năm qua trong lĩnh vực này khá đồng bộ, hợp lý. Trong thời gian gần đây, Nhà nước đã ban hành nhiều bộ luật, luật quan trọng trong lĩnh vực này như: Bộ luật Hình sự (2015, sửa đổi, bổ sung 2017); Bộ luật Tố tụng Hình sự (2015); Luật Viễn thông (2009); Luật Xuất bản (2013), Luật Báo chí (2016); Luật Tiếp cận thông tin (2016); Luật An ninh mạng (2018); Luật Bảo vệ bí mật Nhà nước (2018); Luật Tổ chức Tòa án nhân dân (2014); Luật Tổ chức Viện kiểm sát nhân dân (2014); Luật Tổ chức Cơ quan điều tra hình sự (2015); Luật Tổ chức Luật sư (sửa đổi năm 2012)...Đặc biệt, việc ban hành Nghị quyết số 35 của Bộ Chính trị đã xác lập các quan điểm chỉ đạo, nguyên tắc, phương châm và các nội dung cơ bản cho việc tiếp tục hoàn thiện thể chế, cơ chế đấu tranh, ngăn chặn các quan điểm sai trái, thù địch trong tình hình mới.

Tuy nhiên, vẫn còn không ít những hạn chế, bất cập, nhất là khả năng đón đầu được các vấn đề có thể nảy sinh của thể chế, cơ chế trước yêu cầu ngày càng cao của cuộc đấu tranh trong điều kiện phát triển nhanh của công nghệ thông tin và sự bùng nổ của mạng xã hội như

hiện nay. Những hạn chế, bất cập đó trước hết, thể hiện trong xây dựng và áp dụng pháp luật về xử lý các hành vi thể hiện quan điểm sai trái, thù địch mà phổ biến là hành vi lợi dụng quyền tự do ngôn luận, tự do báo chí, lợi dụng mạng xã hội có lượng người truy cập đông, máy chủ đặt ở nước ngoài. Đồng thời, hạn chế, bất cập còn được thể hiện ở năng lực của đội ngũ cán bộ, công chức, viên chức của các cơ quan quản lý nhà nước về báo chí, viễn thông, xuất bản trước yêu cầu của cuộc đấu tranh này; ở mối quan hệ phân công, phối hợp và kiểm soát giữa các cơ quan nhà nước có thẩm quyền với nhau (nhất là các cơ quan tiến hành tố tụng) và giữa các cơ quan đó với các tổ chức xã hội...Đặc biệt, ngay cả với Ban chỉ đạo thực hiện Nghị quyết 35 của Bộ Chính trị hiện nay cũng đang tồn tại những vấn đề cần được giải quyết về tổ chức, nhân sự và hiệu quả hoạt động.

Kết luận

Tóm lại, đấu tranh, ngăn chặn có hiệu quả các quan điểm sai trái, thù địch trong điều kiện hiện nay đòi hỏi phải xác lập một cơ sở lý luận và thực tiễn đúng đắn. Ngoài tư tưởng và lập trường chính trị đúng đắn, vững vàng thì đó là những tiền đề rất quan trọng về phương diện khoa học để nhận diện thực trạng và tìm kiếm các định hướng, giải pháp khả thi cho cuộc đấu tranh đó. ■

Tài liệu tham khảo:

1. Hội đồng lý luận Trung ương (2015), *Phê phán các quan điểm sai trái, bảo vệ nền tảng tư tưởng, cương lĩnh, đường lối của Đảng Cộng sản Việt Nam*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam (2016), *Tham luận tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Văn phòng Trung ương Đảng, Hà Nội.
3. Hội đồng Lý luận Trung ương (2017), *Phê phán các quan điểm sai trái, xuyên tạc cuộc đấu tranh chống suy thoái về tư tưởng chính trị, những biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” về chính trị trong Đảng*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội.
4. Bộ Quốc phòng, Viện Khoa học xã hội nhân văn quân sự (2015), *Bảo vệ và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
5. Khoa Luật, Đại học quốc gia Hà Nội & Trung tâm Nghiên cứu quyền con người và quyền công dân (CRIGHS - 2011), *Luật Nhân quyền quốc tế: Những vấn đề cơ bản*, Nxb. Lao động - Xã hội, Hà Nội.